

HÖGSTA DOMSTOLENS BESLUT

Mål nr

meddelat i Stockholm den 30 maj 2005

Ö 1799-03

KLAGANDE

1. BB

2. BN

Ombud för 1 och 2: advokaten LEJ

MOTPART

Allmänna arvsfonden genom Kammarkollegiet, Box 2218,
103 15 STOCKHOLM

SAKEN

Förordnande av boutredningsman

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Svea hovrätt, avd. 2, beslut den 10 april 2003 i mål ÖÄ 9232-02

BB och BN har yrkat att Högsta domstolen skall förklara att de är behöriga att ansöka om förordnande av boutredningsman i dödsboet efter MS och att Högsta domstolen i första hand skall förordna advokaten LEJ som sådan eller i andra hand återförvisa målet till tingsrätten för att tingsrätten skall förordna om boutredningsman.

Kammarkollegiet har bestritt ändring.

Högsta domstolen avslår överklagandet.

I avgörandet har deltagit: justitieråden Lennander (skiljaktig), Victor (referent),
Blomstrand, Dahllöf och Virdesten
Föredragande revisionssekreterare: Hedvall

PROTOKOLL

Ö 1799-03

2005-05-10

Justitierådet Lennander är skiljaktig och anför:

”MS avled år 2002. Hon efterlämnade inga egna arvsberättigade släktingar. Något testamente fanns inte. BB och BN är barn (s.k. särkullbarn) till MSs make som avled 1982. Vid arvskiftet efter honom fick BB och BN ut hela sitt arv efter fadern.

I målet aktualiseras frågan om BB och BN är arvsberättigade efter MSs make i den mening som avses i 3 kap. 8 § ärvdabalken eller om tillgångarna i dödsboet efter henne skall tillfalla allmänna arvsfonden.

I 3 kap. ärvdabalken finns regler om legal sekundosuccession (efterarv). Enligt huvudregeln i 2 § skall, om det vid den efterlevande makens död lever någon som är bröstarvinge eller släkting i andra arvsklassen till den först avlidna maken, hälften av den efterlevande makens bo tillfalla dem som då har den bästa arvsrätten efter den först avlidna maken. Har en bröstarvinge redan vid den först avlidna makens död helt eller delvis fått ut sitt arv efter denne skall, enligt andra stycket i bestämmelsen, bröstarvingens andel i den efterlevande makens bo minskas i motsvarande mån.

Det bör framhållas att det då exempelvis ett särkullbarn fått ut hela sitt arv vid den först avlidna makens död, inte därmed är avgjort att barnet saknar arvsrätt när den efterlevande maken dör, utan att det kan inträffa att särkullbarnet ändå får rätt till del i den efterlevande makens bo. Förhållandena kan nämligen ha ändrats under tiden fram till det sista dödsfallet. Som exempel kan anges en situation

där den först avlidna förutom make efterlämnar ett särkullbarn och ett gemensamt barn, där särkullbarnet gör anspråk på sitt arv genast och där det gemensamma barnet senare avlider utan att efterlämna någon egen avkomling. När den efterlevande maken i sin tur dör finns det då ytterligare medel i boet som skall tillkomma särkullbarnet. (Se t.ex. prop. 1986/87:1 s. 235 och Anders Eriksson, SvJT 1989 s. 324.)

3 kap. 8 § ärvdabalken lyder: ”Finns det vid den efterlevande makens död arvsberättigade efter endast en av makarna, skall dessa arvingar ärva allt.”

I litteraturen har diskuterats hur denna bestämmelse skall tolkas (se Anders Eriksson, SvJT 1989 s. 321 ff. och 1990 s. 268 ff., Walin, SvJT 1989 s. 717 ff., Ärvdabalken, del I, 4 uppl. s. 102 ff. och 5 uppl. s. 105 ff. samt Agell, SvJT 1990 s. 31 ff.).

Klart synes till att börja med vara att uttrycket ”arvsberättigade” efter den först avlidna maken innebär att arvingarna skall tillhöra den krets av arvingar som enligt 3 kap. 2 § ärvdabalken kan vara efterarvingar, dvs. arvingar i första och andra arvsklassen; med arvsberättigade avses alltså inte de ytterligare släktingar som har arvsrätt enligt arvsordningen i 2 kap. ärvdabalken. Till detta kommer att efterarvsrätten inte får ha uteslutits av den först avlidna maken genom testamente (se rättsfallet NJA 1993 s. 145).

En betydligt mer komplicerad fråga är, om det härutöver fordras att efterarvingarna i det enskilda fallet har något arv inestående i boet, dvs. om tillämpningen av 3 kap. 8 § ärvdabalken förutsätter att det föreligger en ”konkret” efterarvsrätt vid tidpunkten för den sist avlidna makens frånfälle. På denna punkt ger varken lagtexten eller förarbetena någon avgörande ledning (jfr Agell a.a. s. 35 f.).

Syftet med bestämmelsen i 8 §, som tillkom vid 1987 års ändringar i 3 kap. är v-dabalken, är enligt förarbetena att inskränka allmänna arvsfondens arvsrätt och i stället förstärka arvsrätten för de arvsberättigade släktingarna. Det framhålls att det inte kan vara naturligt att fonden ärver något så länge det finns arvsberättigade släktingar efter någon av makarna. Vidare anføres: Om makarna avlider med kort mellanrum, kan utfallet för släktingarnas och fondens del med gällande rätt bli helt beroende av vilken make som avlider först, en ordning som synes irrationell. (Prop. 1986/87:1 s. 96 f. och 238.) – Det anges också att efterarvingarna, även om de ärver allt, endast är arvsberättigade efter sin egen släkting och att arvet alltså skall anses härröra endast från denne (a. prop. s. 238 och prop. 1987/88:61 s. 54 f., jfr s. 98 och 108). Uttalandet synes ha tagit särskilt sikte på stadgandets arvskatterättsliga konsekvenser.

Såsom påpekats i litteraturen medför ett krav på ”konkret” efterarvsrätt orimliga konsekvenser i flera avseenden (se hänv. till Walin och Agell ovan). Kravet får till följd att arvsrätten för den först avlidna makens efterarvingar blir beroende av att den efterlevande maken ärvt någon, om än helt obetydlig, egendom med fri förfoganderätt. Vidare missgynnar ett sådant krav generellt den först avlidnas särkullbarn, däremot inte hans släktingar i andra arvsklassen, t.ex. syskonbarn, eftersom de förstnämnda har rätt att ta ut sitt arv redan vid arvlåtarens död, medan de sistnämnda inte har sådan rätt. Särskilt egendomlig blir effekten om den först avlidna maken har två särkullbarn, och det ena tar ut sitt arv genast medan det andra inte gör anspråk på sin andel förrän vid den sist avlidnas frånfälle. Dessutom blir arvsrätten fortfarande beroende av i vilken ordning makarna avlider, något som bestämmelsen i 3 kap. 8 § ärvdabalken enligt förarbetena skulle förhindra.

Det är också svårt att se att systematiska eller andra hänsyn på ett avgörande sätt skulle tala för att ett sådant krav måste uppställas. Situationen är i grunden inte

annorlunda än då nya medel tillkommit i boet till följd av att en annan arvinge till arvlåtaren avlidit under mellantiden, så som beskrevs inledningsvis ovan. På samma sätt kan man, om man anser att efterarvingarna är arvsberättigade i en sådan situation som föreligger i förevarande mål, och om man beaktar motivutta-landet att arvet i så fall skall anses komma från den först avlidna, se det så att det genom de omständigheter som inträffat efter dennes död – att den efterlevande vid sitt frånfälle konstaterats sakna både egna arvsberättigade släktingar och tes-tamentstagare – har visat sig finnas ytterligare tillgångar efter den först avlidna som skall tillfalla efterarvingarna.

Det anförda talar enligt min mening starkt för att bestämmelsen skall tolkas så att den som tillhör den krets som är arvsberättigad efter den först avlidna maken enligt 3 kap. 2 § ärvdabalken, och inte uteslutits genom testamente, har företrädes-rätt framför allmänna arvsfonden om den efterlevande maken avlider utan egna arvsberättigade släktingar eller testamentstagare, oavsett huruvida han i och för sig har fått ut sitt arv redan vid arvlåtarens frånfälle.

Jag anser därför att BB och BN är behöriga att ansöka om förordnande av bout-redningsman i dödsboet efter MS (jfr 19 kap. 1 § och 18 kap. 1 § tredje stycket ärvdabalken).”